

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Karol Weitz

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P.W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z 12 grudnia 2019 r., I AGa 345/18,

w sprawie z powództwa H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w T.
przeciwko P.W.

o zapłatę,

**uchyła zaskarżony wyrok w pkt 1 (pierwszym) w części co do
rozstrzygnięcia o apelacji pozwanego w zakresie odnoszącym się
do roszczenia o kwotę 201.059,94 zł (dwieście jeden tysięcy
pięćdziesiąt dziewięć złotych 94/100) zasądzoną nakazem zapłaty
z 27 lipca 2017 r., IX GNc 892/17 oraz w pkt 2, 3
i 4 (drugim, trzecim i czwartym) w całości i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

A.W.

UZASADNIENIE

Powód „H” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w T. wniósł w postępowaniu nakazowym o zasądzenie od P. W. kwoty 353.798,98 zł z odsetkami, na podstawie weksla własnego wystawionego *in blanco* na zabezpieczenie zapłaty ceny za sprzedawane mu paliwo ciekłe, uzupełnionego na kwotę należności głównej oraz ustawowych odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych.

W zarzutach od wydanego 27 lipca 2017 r. nakazu zapłaty pozwany P. W. wniósł o jego uchylenie oraz oddalenie powództwa i zarzucił, że powód wypełnił weksel niezgodnie z porozumieniem, gdyż sumą wekslową mógł objąć wyłącznie zadłużenie z umowy o współpracę z 22 lutego 2016 r., tymczasem uzupełnił weksel również na kwoty wierzytelności wynikające z umów sprzedaży zawartych przed 22 lutego 2016 r., a poza tym objął nim należności stwierdzone fakturami na łączną kwotę należności głównej 81.455,34 zł, przebrane przez powoda na rzecz M. S.A.

Wyrokiem z 19 czerwca 2018 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu utrzymał w mocy w całości nakaz zapłaty wydany przez ten Sąd na podstawie weksla z 27 lipca 2017 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany kupował od powoda olej napędowy. Powód dostarczał go do bazy pozwanego w D. 22 lutego 2016 r. strony zawarły umowę o współpracy w zakresie handlu paliwami ciekłymi. Poszczególne dostawy paliw miały być dokonywane na podstawie pisemnego zamówienia złożonego przez pozwanego po ustaleniach telefonicznych co do rodzaju zamawianego paliwa, ceny, miejsca i terminu dostawy. Dowodem wydania towaru miał być dokument WZ podpisany przez pozwanego lub osobę działającą w jego imieniu. Pozwany wystawił i wręczył powodowi weksel *in blanco* w celu zabezpieczenia wierzytelności mogących powstać z tytułu dostaw paliw z odsetkami i innymi kosztami oraz upoważnił go do wypełnienia go na kwotę odpowiadającą równowartości wszelkich należności wynikających z umowy z odsetkami, w razie gdyby nie wywiązał się z jej postanowień.

15 września 2015 r. powód zawarł z M. S.A. umowę faktoringu z regresem, a na jej podstawie przelewał na M. S.A. wierzytelności przysługujące mu do pozwanego z tytułu ceny za sprzedaż paliw. Do przelewu wierzytelności na podstawie umowy faktoringu z 15 września 2015 r. miało dochodzić w razie podpisania faktury i dokumentu WZ przez pozwanego oraz zachowania ustalonego w tej umowie terminu od wystawienia faktury do jej przekazania M. S.A. Jeżeli warunki te nie były spełnione, to do przelewu nie dochodziło, a powód nie przekazywał faktury do M. S.A., pomimo opatrzenia jej pieczęcią stwierdzającą przeniesione na M. S.A. Pomimo opatrzenia niektórych faktur taką pieczęcią, wierzytelności nimi objęte nie zostały przekazane przez powoda do M. S.A., gdyż faktury i dokumenty WZ nie zostały podpisane przez pozwanego. Umową cesji z 4 stycznia 2017 r. M. S.A. przelał zwrotnie na powoda wierzytelności objęte niektórymi fakturami. Pozwany zapłacił M. S.A. kwoty stwierdzone fakturami, które w jego przekonaniu stwierdzały przelane należności, lecz M. S.A. zaliczył wpłaty na poczet należności stwierdzonych fakturami, które określił powód albo na poczet innych przelanych na M. S.A. i niezapłaconych przez pozwanego wierzytelności.

W maju 2017 r. w siedzibie powoda odbyło się spotkanie celem uzgodnienia sald. Wzięli w nim udział pozwany, jego księgowe oraz księgowa powoda. Księgowe ustaliły, że wszystkie faktury wystawione pozwanemu przez powoda oraz przelewy pozwanego na rzecz powoda zostały odnotowane przez strony. Po odniesieniu faktur do przelewów ustaliły, że pozwany jest dłużnikiem powoda na kwotę zbliżoną do dochodzonej pozwem. Pozwany został o tym poinformowany i wówczas nie kwestionował swego zadłużenia.

Podczas rozmowy telefonicznej na początku 2018 r. pozwany oświadczył prezesowi zarządu pozwanego, że zapłaci dług dochodzony pozwem z dwuletnią zwłoką, na co ten się nie zgodził.

Pismem z 9 września 2017 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 312.409,16 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, liczonymi od dnia upływu terminów zapłaty, określonych na fakturach wymienionych w wezwaniu.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powód jako sprzedawca i pozwany jako kupujący zawarli 18 umów sprzedaży, pozwany powinien zapłacić powodowi tytułem cen

łącznie 354.510,07 zł z umów z: 13 sierpnia 2015 r., 4 sierpnia 2015 r., 7 sierpnia 2015 r., 20 sierpnia 2015 r., 27 sierpnia 2015 r., 4 września 2015 r., 10 września 2015 r., 16 września 2015 r., 24 września 2015 r., 8 grudnia 2015 r., 22 lutego 2016 r., 27 lutego 2016 r., 22 kwietnia 2016 r., 4 maja 2016 r., 16 maja 2016 r., 30 maja 2016 r., 14 września 2016 r., 5 października 2016 r. (21.008,84 zł + 21.198,94 zł + 21.241,77 zł + 21.013,53 zł + 20.209,76 zł + 16.776,35 zł + 20.986,00 zł + 14.466,25 zł + 20.879,25 zł + 16.343,32 zł + 18.314,56 zł + 18.714,04 zł + 19.556,57 zł + 19.993,65 zł + 20.415,18 zł + 21.291,15 zł + 20.951,06 zł + 21.149,85 zł). Skoro ustalone przez strony terminy zapłaty ceny upłynęły, to wierzytelności powoda z tego tytułu stały się wymagalne i powód nie był uprawniony do powstrzymania się z ich zapłatą (art. 488 § 1 i 2 k.c.). Zgodnie z art. 7 ust. 1 i 2 w zw. z art. 2 pkt 1 oraz art. 4 pkt 1 i 3 ustawy z 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1790) powodowi przysługiwały odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych za okres od dnia wymagalności poszczególnych cen kupna. Sąd nie orzekł o nich w nakazie zapłaty, a powód nie zażądał uzupełnienia tego orzeczenia.

Sąd Okręgowy utrzymał nakaz zapłaty w mocy uznawszy, że suma wierzytelności przysługujących powodowi w stosunku do pozwanego z tytułu cen z umów sprzedaży przekraczała żądanie pozwu (wyniosła kwotę 354.510,07 zł), a podstawą do takiego rozstrzygnięcia był art. 496 k.c. i art. 321 § 1 k.p.c. Z uwagi na rozpoznanie sprawy na gruncie łączących strony umów kupna-sprzedaży (stosunku podstawowego dla stosunku wekslowego) okoliczność, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym w zakresie części sumy wekslowej, nie skutkowała jego uchyleniem i oddaleniem powództwa w tej części.

Wyrokiem z 12 grudnia 2019 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego z 19 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Nie podzielił zarzutu naruszenia art. 10 w zw. z art. 101 i 103 ustawy z 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282; dalej – pr. weksl.) oraz powiązanego z nim zarzutu naruszenia art. 495 § 2 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. Uznał, że proces zakończony zaskarżonym wyrokiem nie był procesem wekslowym, ponieważ

powód już w pozwie odwołał się do stosunku podstawowego, to jest umowy z 22 lutego 2016 r., której zabezpieczeniem był weksel *in blanco*, a przedstawivszy wezwanie do zapłaty z 9 czerwca 2017 r., powołał się także na wcześniejsze umowy sprzedaży paliw zawarte z pozwanym. Pozwany przedłożył – oprócz deklaracji wekslowej z 22 lutego 2016 r. – wszystkie faktury objęte żądaniem pozwu, łącznie z dowodami WZ i poleceniami przelewu. Nie miało zatem znaczenia to, że weksel *in blanco* został przez powoda wystawiony niezgodnie z porozumieniem wekslowym, gdyż deklaracja wekslowa upoważniała go do wypełnienia weksla tylko co do należności wynikających z umowy o współpracy z 22 lutego 2016 r., a w jej wykonaniu strony zawarły tylko 8 umów sprzedaży. Powód uzyskał wprawdzie nakaz zapłaty niezgodnie z art. 485 § 2 k.p.c., lecz nie wystąpił po wydaniu nakazu zapłaty z nowymi roszczeniami, a zatem przepis art. 495 § 2 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. nie został naruszony.

Pozwany zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w pkt 1 w części co do kwoty 229.851,05 zł oraz w pkt 2, 3 i 4 w całości i zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, tj.: - art. 493 § 4 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez utrzymanie w mocy w całości nakazu zapłaty, chociaż w odniesieniu do kwoty 201.059,94 zł (tj. kwoty należności głównej wynikającej z 10 faktur wymienionych w pkt 1-10 wezwania do zapłaty z 9 czerwca 2017 r., wystawionych przed 22 lutego 2016 r. na łączną kwotę 172.974,36 zł, powiększoną przez powoda o odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych skapitalizowane na dzień 11 lipca 2017 r.) powód wypełnił weksel niezgodnie z porozumieniem, a więc z naruszeniem art. 10 pr. weksl., i w tym zakresie powód uzyskał nakaz niezgodnie z art. 485 § 2 k.p.c.; - art. 485 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że proces nie był procesem wekslowym; - art. 493 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że pozwany nie kwestionował w zarzutach od nakazu zapłaty zasadności roszczenia powoda w odniesieniu do należności głównej wynikającej z 10 faktur wymienionych w pkt 1-10 wezwania do zapłaty z 9 czerwca 2017 r., podczas gdy w zarzutach od nakazu zapłaty domagał się uchylenia nakazu zapłaty w całości i oddalenia powództwa w całości; - art. 493 § 3 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 k.p.c. w zw. z art. 321 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że powód już w pozwie wskazał, że

domaga się od pozwanego kwoty 353.798,98 zł nie tylko na podstawie weksla własnego wystawionego przez pozwanego, ale także z tytułu wykonania 10 innych umów sprzedaży zawartych przed 22 lutego 2016 r., podczas gdy z uzasadnienia pozwu z 13 lipca 2017 r. wynika, że jako okoliczności mające uzasadniać żądanie zasądzenia dochodzonej kwoty powód odwołał się wyłącznie do umowy z 22 lutego 2016 r.; - art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez dwukrotne obciążenie go niektórymi kosztami; - art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez obciążenie go w całości kosztami postępowania zabezpieczającego, chociaż w odniesieniu do kwoty 201.059,94 zł powód uzyskał nakaz zapłaty wbrew dyspozycji art. 485 § 2 k.p.c.

Pozwany powołał się także na naruszenie prawa materialnego zaskarżonym wyrokiem, tj. art. 10 pr. weksl. w zw. z art. 101 i art. 102 pr. weksl. przez błędne zastosowanie i przyjęcie, że powód mógł uzupełnić wystawiony przez pozwanego weksel na kwotę 201.059,94 zł (172.974,36 zł tytułem należności głównej i 28.085,58 zł tytułem skapitalizowanych od niej na dzień 11 lipca 2017 r. odsetek ustawowych za opóźnienie) w sytuacji, kiedy kwota ta nie wynikała z umowy z 22 lutego 2016 r., na zabezpieczenie której pozwany wręczył powodowi ów weksel.

Pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o jego uchylenie w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uchylenie nakazu zapłaty z 27 lipca 2017 r., co do kwoty 201.059,94 zł oraz co do kosztów procesu w całości i oddalenie w całości powództwa o kwotę 201.059,94 zł oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu.

Powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawodawca określa reguły, z zachowaniem których zainteresowani uzyskaniem ochrony sądowej mają realizować prawo do sądu w postępowaniu cywilnym. Przesłanki skierowania sprawy do rozpoznania w znanych ustawie formach postępowań zwykle określone są przez ustawodawcę ściśle, bez pozostawienia sądowi i stronom możliwości wyboru zasad, które będą je obowiązywały w postępowaniu. Zdarza się jednak, że ustawodawca przewiduje

pewne rozwiązania alternatywne i zakłada, że to sam zainteresowany oceni, czy w jego sytuacji spełnione są przesłanki do skorzystania z nich, tak, by wybrana droga była adekwatna do oczekiwanej ochrony.

Przesłanki uzyskania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym ustalone zostały w art. 484¹ k.p.c., a przepis ten w stanie prawnym obowiązującym w czasie, gdy powód wystąpił z pozwem przewidywał wydanie w sprawie nakazu zapłaty wyłącznie na wniosek, gdy powód był w stanie wykazać przysługujące mu roszczenie pieniężne lub o świadczenie innych rzeczy zamiennych dokumentami wymienionymi w § 1 art. 485 k.p.c. albo – według § 2 art. 485 k.p.c. – gdy zobowiązanie pozwanego wynikało z weksla, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości.

Wnioskujący o wydanie nakazu zapłaty powód mógł liczyć na to, że nakaz zapłaty z chwilą wydania będzie stanowił tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności (art. 492 § 1 k.p.c.), a nakaz wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku stanie się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia (art. 492 § 3 k.p.c.); do potrącenia z dochodzoną w postępowaniu nakazowym należnością będą mogły być skutecznie przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., a pozwany nie będzie mógł zgłosić przeciwko powodowi w tym samym postępowaniu powództwa wzajemnego (art. 493 § 3 i 4 k.p.c.). Warunkiem skorzystania z tych przywilejów było jednak wykazanie przez powoda przesłanek do orzeczenia nakazem o przysługującym mu roszczeniu. Obowiązkiem sądu było ich zweryfikowanie, a w razie stwierdzenia, że brak podstaw do wydania nakazu – rozpoznanie sprawy w postępowaniu zwykłym.

Na roszczenie powoda rozpoznane w postępowaniu nakazowym składają się także żądanie zasądzenia na rzecz powoda świadczenia pieniężnego lub rzeczy zamiennych, jak i twierdzenia faktyczne przytoczone w pozwie, charakteryzujące stosunek prawny między stronami uzasadniający żądanie świadczenia i podlegający wykazaniu dokumentami, o jakich mowa w art. 485 k.p.c. W niniejszej sprawie powód w pozwie podał, że domaga się orzeczeniem nakazem zapłaty, że pozwany ma mu zapłacić kwotę 353.798,98 zł z odsetkami, stwierdzoną w wekslu wręczonym

powodowi na zabezpieczenie wierzytelności z umów sprzedaży paliwa, stosownie do porozumienia z 22 lutego 2016 r.

Po wydaniu w sprawie nakazu zapłaty zgodnego z przytoczonym żądaniem, grancie rozpoznania sprawy w drugiej fazie postępowania wyznaczał zakres, w jakim pozwany zaskarżył nakaz. Pozwany zaskarżył nakaz wprowadzić w całości, lecz zarzucił, że powód wypełnił weksel w części niezgodnie z porozumieniem, gdyż objął nim należność powstałą przed zawarciem porozumienia z 22 lutego 2016 r. i wręczeniem weksla na zabezpieczenie wykonania zobowiązań z umów sprzedaży.

Samo wniesienie zarzutów przeciwko nakazowi, w którym uwzględniono powództwo na podstawie weksla *in blanco* nie stanowi podstawy do tego, aby rozpoznawać roszczenie nie w ramach stosunku wynikającego z weksla, lecz w ramach stosunku materialnoprawnego, którego wykonanie zostało zabezpieczone przez wręczenie weksla *in blanco* (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2019 r., I CSK 732/19, OSNC-ZD 2020, nr 1, poz. 11). Takie przeniesienie badania na stosunek podstawowy ma miejsce wtedy, gdy pozwany w relacji do powoda jest w stanie podnieść i wykazać, że wręczony mu weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (art. 10 i 17 pr. weksl. w zw. z art. 101 i art. 102 pr. weksl.). Z takiego zarzutu skorzystał pozwany. Stosunek podstawowy, do zbadania którego sąd musiał przystąpić w związku z wniesieniem zarzutów, w których pozwany twierdził, że powód wypełnił weksel niezgodnie z porozumieniem, obejmował ustalenia stron na temat sposobu uzupełnienia weksla stwierdzonych w umowie z 22 lutego 2016 r. Pozwany wykazał, że weksel zabezpieczał wyłącznie należności związane z realizacją tej umowy, nie zaś wierzytelności, które powstały w relacjach między stronami wcześniej.

W postępowaniu zwykłym powód może zmienić żądanie pozwu na zasadach określonych w art. 193 k.p.c., a jedną z form takiej zmiany jest wytlumaczenie żądania innymi okolicznościami faktycznymi niż pierwotnie zgłoszone. Uwzględnienie żądania w postępowaniu nakazowym wyłącza taką możliwość (art. 495 § 2 k.p.c.). W niniejszej sprawie powód dopiero po podniesieniu przez pozwanego zarzutu, że objął sumą wekslową należności, których weksel nie zabezpieczał, w piśmie z 8 września 2017 r. będącym odpowiedzią na zarzuty od

nakazu zapłaty, stwierdził, że dochodzona przez niego kwota obejmuje także żądanie zasądzenia kwot wynikających z 10 umów sprzedaży paliwa ciekłego stwierdzonych fakturami, o jakich mowa w punktach od 1-10 wezwania do zapłaty z 9 czerwca 2017 r. na łączną kwotę 172.974,36 zł. Po wydaniu nakazu zapłaty i wniesieniu od niego zarzutów, powód oczywiście nie mógł wprowadzić w stosunek podstawowy wyznaczony treścią uzgodnień co do tego, jakie zobowiązania pozwanego zabezpieczy wręczony powodowi weksel, jakichś innych należności niż te, które weksel zabezpieczał. Przyzwolenie na to byłoby równoznaczne z zaakceptowaniem zmiany żądania pozwu wbrew art. 495 § 2 k.p.c.

Skoro Sąd Apelacyjny w postępowaniu apelacyjnym nie usunął mających wpływ na wynik sprawy skutków naruszenia art. 485 § 2 i art. 493 § 4 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez Sąd Okręgowy orzekający w sprawie na skutek zarzutów pozwanego od nakazu zapłaty, to na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § i art. 398²¹ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

A.W.

[ał]

Marta Romańska

Monika Koba

Karol Weitz